

СИМВОЛІКА ФІТОНІМА すみれ ФІАЛКА В ЯПОНСЬКІЙ ПОЕТОЛОГІЧНІЙ ТРАДИЦІЇ

Розглядається символіка фітоніма 'фіалка' в японській класичній поезії, а також у деяких творах прозаїків ХХ століття, зокрема «Стара столиця» Кавабати Ясунарі та «Фіалка» Ходзьо Наміо.

Ключові слова: *фітонім, символ, символізм, кіто.*

Дослідження символіки фітонімів у тій чи іншій культурі, а особливо у порівнянні, на нашу думку, є перспективним і актуальним, оскільки проливає світло на особливості національного менталітету. Для нашої розвідки ми обрали фітонім *фіалка*, його символіку в японській літературі, зокрема класичній поезії та деяких прозових творах письменників ХХ ст.

Ця ніжна квітка весни має цікаву символіку у культурі багатьох народів.

За однією з легенд, коли бог Аполлон переслідував палаючими променями одну з дочок Атласа, та звернулася до Зевса з проханням захистити її. Тоді Зевс перетворив її на фіалку і сховав у тіні, відтоді вона зацвітала кожної весни і сповнювала чудовим ароматом небесні ліси. Одного разу Прозерпіну, дочку Зевса і Церери, викрав Плутон. Це сталося тоді, коли вона збирала фіалки. Перелякавшись, дівчина випустила з рук квіти, вони впали на землю і з того часу квітнуть на землі. Як вважають, з цієї легендою пов'язане сприйняття у давній Греції фіалки як квітки смерті і печалі. Фіалками прикрашали могили молодих, передчасно померлих дівчат. З іншого боку, у греків фіалка також була символом щорічного весняного відродження природи, а також весни як пори кохання [6]. За іншою легендою, фіалка виникла зі сліз вдячності Адама, коли архангел Гавриїл приніс йому радісну звістку про прощення його гріхів.

Ще одна легенда говорить про те, що фіалки розквітли у тіні від хреста, на якому розп'яли Ісуса. Соромлячись того, що вчинили люди, відтоді вони ховаються в тіні [6]. За ранньохристиянських часів фіалка перетворилася на символ духовного смирення. Також у християнському світі триколірна фіалка мала назву квітки св. Трійці [8, с. 10]. Відомою є й картина німецького художника ХУ ст. Стефана Лохнера «Мадонна з фіалкою». Святий Бернар називав Діву Марію «фіалкою смирення» [11, с.157].

У Середньовіччі ця квітка була оточена таємничістю. У Франції її вважали символом смерті й нікому не дарували букетів із цих квітів. З іншого боку, вона була символом вірності для закоханих [8, с. 10]. Крім того, в європейській традиції фіалка – символ сором'язливості.

За енциклопедією символів, символіка фіалки різниться за кольором квітки. Так, блакитна фіалка символізує скромність, біла – щирість, жовта – сільське щастя [11, с.160].

В японській культурі, де з прадавніх віків існує культ природи, фітоніми, тобто назви рослин, служать певним символічним кодом у поетологічній традиції. Як зазначає

дослідниця японської літератури Л. Єрмакова, третина віршів «Манйошю» містить назви рослин. На її думку, одні групи фітонімів служать для позначення зон і точок простору, інші позначають проміжки часу – від конкретних і коротких до дуже довгих, зокрема таких, як «трава ста віків». Деякі стали евфемізмами, інші передбачають передачу таємного знання або ж відомостей про емоційний стан автора пісні [4].

Переосмислення символіки квітучих рослин у VIII – IX ст. пов'язане з поширенням буддизму, зокрема концепції *мудзьо* – непостійності, швидкоплинності сущого. А квіти, що розквітають і опадають так швидко, стали символом цієї марноти буття.

Серед численних фітонімів-символів першість, звичайно, посідає квітуча сакура, або ж просто *хана* – квітка. Фіалці відведено значно скромніше місце у поетичній скарбниці. Так, у першій імператорській антології, пам'ятці X ст. «Кокін вакашю», віршів із цим фітонімом нами не виявлено. Не знаходимо фіалки й серед найпоширеніших *кіто*-фітонімів весни, які наводяться в японських джерелах. До таких весняних фітонімів-символів відносять: 木の芽 *кі но те бруньки на деревах*, 梅 *уме слива*, 桜 *sakura вишня*, 山吹 *yamabuki керрія японська*, 桃の花 *momo no hana квіти персика*, 菜の花 *на но хана квіти овочів*, 藤 *fuji гліцинія*, 蕨 *warabi папороть* [15, с.402]. Але у повних списках весняних *кіто* фіалка все ж зазначається.

За даними японських джерел, у давні часи японці вірили у те, що квітка фіалки, яка в'яне відразу після того, як її зірвуть, дарує свою життєву силу тому, хто її зірвав. Збирання фіалок було традиційним сезонним дійством [18].

Деякі вірші, у яких згадується фіалка, входять до складу першої антології японської поезії, пам'ятки VIII ст. – «Манйошю». Це, зокрема, вірш Ямабе Акахіто, включений до восьмого сувою «Манйошю», який наводить у своїй передмові до «Кокін вакашю» Кі-но Цураюкі як приклад поезії одного з двох неперевершених поетів минулого:

春の野にすみれ摘みにと来し我ぞ野をなつかしみ一夜寝にける [16]

Дослівний переклад вірша: «На весняне поле фіалок назбирати прийшов я. Та, зачарований красою того поля, так усю ніч там і провів».

Далі наводимо два поетичні переклади:

Прийшов на поле весняне

Фіалки рвати

І, зачарований красою,

На всю ніч

Залишився у полі ночувати!

[3, с. 50-51] І.П.Бондаренко

Я в весеннее поле пошел за цветами

Мне хотелось собрать там фиалок душистых,

И поля

показались так дороги сердцу,

Что всю ночь там провел средь цветов

до рассвета!

[5, с. 46] (пер. А. Глускиной)

Порівнюючи поетичні переклади з дослівним, не можна не погодитися зі словами видатного українського дослідника японської літератури І.П. Бондаренка про те, що

«... в японській поезії через багатоговікову поетичну традицію і завдяки прагматичному консерватизму окремі предмети, котрі їх оточують протягом життя, набули таких перманентних ознак і стали настільки символічними, що вже не потребують жодних пояснень чи описань у вигляді означень, атрибутів тощо. Цілком достатньо лише згадки про саму річ, щоб навіяти читачеві цілу низку асоціативно зумовлених думок, почуттів, спогадів» [2, с. 161]. Переклад цих лапідарних за формою творів вимагає від перекладача застосування певних компенсаторних прийомів для адекватного сприйняття європейським читачем суті й «аромату» японської поезії.

У вірші принцеси Такади бачимо поєднання двох *kiro* весни: *ямабуки* – керрії японської, що пишно квітує жовтим цвітом у полі, і тендітних фіалок край цього поля. Фіалки розквітлі і забулишали, омиті весняним дощем.

山吹の咲きたる野辺のつぼすみれこの春の雨に盛りなりけり [16]

Дослівний переклад: «Край поля, де цвітуть *ямабуки* квіти, білі фіалки під весняним дощем розквітлі рясно». Ще один вірш цієї збірки, у якому оспівана фіалка, – це танка Отомо Тамура-но Оірацуме. Автор уподібнює рясне цвітіння фіалок до палкого почуття кохання:

つばな抜く、浅茅が原のつぼすみれ今盛りなりわが恋ふらくは [16]

«Зірвали міскант на полях Асаджі. А зараз цвітуть там фіалки рясно. Вони, як мое кохання до тебе».

Наведемо уривок коментаря до цих трьох поезій з японських джерел: «Хоча «фіалка» у цих трьох віршах і символізує скромність, є квіткою витонченою, що має надзвичайну чарівність. Кохання до людини, пошук ідеалу – такі чисті почуття символізує ця квітка у наведених танка. Цвіте вона короткий проміжок часу весною, якщо її зірвати, відразу в'яне, тому символізує ефемерність, нетривале існування у цьому світі, подібне до короткого сну. Але смуток від усвідомлення цього є смутком чарівності. І, хоча час її цвітіння такий короткий, не залишається відчуття марноти, навпаки, у цьому понятті міститься надія. І нехай життя квітки таке коротке, ця маленька фіалка є квіткою дуже сильною і витривалою, адже, відроджуючись, зацвітає щороку з новою силою!»¹ [18].

Тими самими словами, що й останній з наведених віршів, починається танка Сайго-хоші:

つばなぬく北野の茅原あせ行けば心ずみれぞ生ひかはりける [16]

«Коли зарості місканту в полях Кігано порідшають і зблякнуть, те, що квітнучим у серці, – то це фіалки». У цьому вірші, на нашу думку, фіалка в серці – це символ чистих і прекрасних почуттів людини. Інший вірш Сайго, в якому присутній образ

¹ Мовою оригіналу: 別れ道に立てるというイメージです。自分は心底からしたがることか、または家族か社会等のプレッシャーでしなければならないと思っている「義務」か、それ以上の人生の全てを風靡する選択しなくてははいけません。愛している人が両親が決めた結婚相手か、好きで才能もある職業か家業を後継ぐことか、青春、つまり人生の春の終わりの選択のようです。衰れている堇のことは、作者自身の映している影ではないでしょうか。義務の道を選ばなければならないとわかっているの、上品な紫色、つまり堇の一番魅力的なポイントを失って白くなった花を目に入る瞬間に、自分の運命の反映としてわかって、泣いています。與謝野さんの歌の堇は、青春の純粋な希望に例えて、白い堇は絶望への転換を表すと思います。

фіалки, навіяний спогадами про минуле, про якусь зустріч, важливу для поета. На нашу думку, у цьому вірші говориться про бажання, аби той, хто може прийти по фіалки, пережив такі самі почуття захоплення красою природи, що й поет.

古郷の昔の庭を思出でてすみれつみにとる人もがな

«Згадав сад свого рідного краю. От якби прийшла та людина назбирати фіалок!»

Фіалка – це та квітка, що приваблює своєю ніжною красою так, що, напевно, назбирати їх хтось таки пробрався аж у густий чагарник.

跡たえてあさぢしげれる庭の面にたれ分けいりて菫摘みけむ [16]

«У той кут саду, де розрісся чагарник і давно не ступала нога людини, напевно, хтось таки зайшов назбирати фіалок».

У поезії Сайгьо фіалка символізує і душевні переживання людини:

たれならむあら田のくろに菫つむひとは心のわりなかりけり [16]

«Хто б не був той, що збирає фіалки на межі між полями, серце його не знає спокою».

Кто он, безвестный?

На меже засохшего поля

Собирает фиалки.

Как сильно, должно быть, печаль

Сердце его омрачила. [10, с.49] В. Маркова

У поетичному доробку видатного японського поета і філолога кін. XII – поч. XIII ст., Фуджівара-но Тейка, теж знаходимо образ фіалки:

春雨のふる野のみちのつばすみれ つみても行かむ袖は濡るとも [16]

«Фіалок вздовж дороги у полі під весняним дощем вже й назбирав, ітиму. Геть вимокли рукава».

Омиті дощем, фіалки так ваблять, що й дощ не перешкода, аби їх назбирати.

Фіалки – один з улюблених образів у віршах Рьокана, який, як і Сайгьо-хоші, був поетом-ченцем, поетом-філософом. Збирання фіалок так захоплює поета, що він забуває про дуже важливі для себе речі, адже збирання милостині для монаха-відлюдника – чи не єдина можливість прогодуватися.

道のべに

Збираючи фіалки лісові,

すみれ

菫つみつつ

Таки забув

はちのこ

鉢之子を

Для милостині чашу,

忘れてぞ来し

Залишену край стежки

はちのこ

あはれ鉢之子

У траві.

[9, с.169] І.П.Бондаренко

道 のべに

Збираючи фіалки, захопився

すみれ

菫 つみつつ

Й чернечу чашу

はちのこ

鉢之子を

У траві забув!

わが忘れど

Ніхто моїм добром

取る人もなし   Не спокусився.

[9, с.170]   *І.П.Бондаренко*

Квіти фіалки – це гідний дарунок вдячності будам

はち

鉢の子

В подяку за красу земного світу

すみれたんぼぼ

菫蒲公英

Підношу будам

こき混ぜて

В чаші подаєнь

みよ

御世の仏に

Фіалок і кульбаб

たてまつ

奉りてむ

Впереміж квіти

[9, с.171]   *І.П.Бондаренко*

Час цвітіння фіалки короткий, але зацвітає вона кожного року. Тут фіалка виступає символом відродження: як відроджується кожної весни сама природа після зимового сну, так і фіалка зацвітає щороку.

いそのかみ

В Ісонокамі

こぞ   ふるの

去年の古野の

На полях одвічних,

すみれぐさ

菫草

Вітаючи сьогоднішню весну,

いまは春べと

Квітують знов

咲きにけるかな

Фіалки тогорічні

[9, с.168]   *І.П.Бондаренко*

Милування цією квіткою навіює поетові спогади про дитинство, про рідний край.

春の野に

У весняному полі

すみれ

さける菫を

Серед трав,

てに摘めて

Збираючи фіалки,

わがふるさとを

Що розквітли,

おもはゆるかな

Зі смутком край свій рідний пригадав.

[9, с.172]   *І.П.Бондаренко*

まき

あげ巻の

Фіалки квітка!

昔をしのぶ

Зачіски дітей

そう

すみれ草

Часів минулих пригадав зі смутком.

[9, с.78]   *І.П.Бондаренко*

Як зазначає у коментарях І.П.Бондаренко, пелюстки квітки нагадали поету кучері, що завивалися на скронях дітей у цій дитячій зачісці, коли він сам ще був дитиною [9, с.78].

Останній із наведених віршів Рьокана написаний у жанрі *хайку*.

Наведемо ще декілька прикладів поезій у жанрі *хайку* з фітонімом *фіалка*.

Насамперед розглянемо вірш Мацуо Башьо з ліричного щоденника «Нодзараші кіко». Діставшись до Оцу, піднімаючись гірською стежкою, поет вирішив перепочити. Погляд зупинився на непримітних милих фіалках. І як заземліло серце!

山路来て何やらゆかしすみれ草

Що так вабить до себе

На стежці гірській?

Фіалки!

[1, с. 46] *І.П.Бондаренко*

Не обійшов увагою тендітну фіалку і Йоса Бусон – поет і живописець XVIII століття. У його поезії ця квітка може набувати символики смутку, жалоби.

ほねひろ

骨拾う人にしたしき董かな

Сумує за полеглим

квітка фіалки.

Кобаяші Ісса, відомий своєю поетичною увагою до створінь малих – комах, мух, жабок тощо, побачив, як серед цих квітів добре відпочивати і комахам, і собаці.

花董がむしやら犬に寝られけり

Квіти фіалки –

притулок відпочинку

і для комах, і для собак.

Ще два вірші, які ми хочемо розглянути в межах даної розвідки, належать Йосано Теккану і Йосано Акіко.

У танка Йосано Теккана квітка фіалки набуває дуже особливого символічного значення:

そや理想こや運命の別れ路に白きすみれをあはれと泣く身

На роздоріжжі

долі й ідеалу

оплакував я

сумну чарівність

білої фіалки.

У коментарі до цього вірша читаємо: «Людина на роздоріжжі: з одного боку, її власні палкі бажання, з іншого – обов'язок, те, що диктує людині суспільство, родина. Ці всі особливості людського буття треба усвідомлювати, роблячи свій вибір. Кохана людина, чи та, яку обрали батьки тобі як супутника життя; та справа, до якої лежить душа і є здібності, чи продовження родинної справи, – це все подібне до вибору, який означає закінчення весни життя, тобто закінчення юності. Фіалка, яка символізує співчуття, жаль, чи не є тут образом, у якому відображено почуття автора (досл: тінню, в якій відображається сам автор). Розуміючи, що слід обрати дорогу обов'язку, в ту мить, коли перед очима виникає біла фіалка (тобто така, яка втратила більшу частину своєї чарівності – ліловий колір), ліричний герой плаче, усвідомлюючи, що ця біла фіалка уособлює його власну долю. Фіалка у цьому вірші

Теккана уподібнюється до чистих прагнень юності, біла фіалка виражає перехід до втраги надії, мрій»¹ [18].

На відміну від вірша Йосано Теккана, у вірші його дружини, Йосано Акіко, фіалка – символ пристрасті, палкого кохання:

きけな神恋はすみれの紫にゆふべの春の賛嘆のこゑ [16]

Боже, послухай!

Кохання – воно

у фіолетовому кольорі фіалки,

у голосі щастя

учорашньої весняної ночі.

А у вірші Масаоки Шікі бачимо контраст тендітної фіалки, цвітіння якої таке недовговічне, і вічнозеленої сосни, яка в японській етносвідомості є символом довголіття, вічності.

松の根に

На корені сосни

薄むらさきの

Ясно-лілова

すみれかな

Росте фіалка.

堇 哉

[1, с. 217] *І.П. Бондаренко*

Загострене сприйняття недовговічності, крихкості і, можливо, непомітності скромної фіалки на тлі могутнього дерева виникає і у читача роману Кавабати Ясунарі «Давня столиця». Героїня твору Чіеко² – одна з двох розлучених у дитинстві сестер-близнючок – у саду дому, в якому зросла і виховувалася прийомними батьками, помітила, як на старому кремезному клені розквітли два кущика фіалок.

«– О, й цього року зацвіли! – На Чіеко війнуло ніжністю весни...» [12, с. 247].

Тут ми бачимо контраст старого кремезного, порослого зеленим мохом клену, що вражав усіх своєю величчю, і двох скромних кущиків тендітних фіалок, що притулилися на ньому, на які ніхто, крім Чіеко, не звертав уваги.

Ці два кущика розквітали на дереві щороку, скільки пам'ятала себе Чіеко. Фіалки були не лише провісницями весняного пробудження природи, два між собою розділені кущики на старому дереві в уявленні Чіеко – це розділені відстанню рідні душі. Ставши дорослою дівчиною, Чіеко часто думала: «Чи фіалки обох кущиків коли-небудь зможуть зустрітись? Чи знають вони що-небудь одна про одну?...» [12, с. 247].

¹ Мовою оригіналу: 別れ道に立てるというイメージです。自分は心底からしたがることか、または家族か社会等のプレッシャーでしなければならないと思っている「義務」か、それ以上の人生の全てを風靡する選択しなくてははいけません。愛している人が両親が決めた結婚相手か、好きで才能もある職業か家業を後継ぐことか、青春、つまり人生の春の終わりの選択のようです。哀れんでいる堇のことは、作者自身の映している影ののではないのでしょうか。義務の道を選ばなければならないとわかっているので、上品な紫色、つまり堇の一番魅力的なポイントを失って白くなった花を目に入る瞬間に、自分の運命の反映としてわかって、泣いています。與謝野さんの歌の堇は、青春の純粋な希望に例えて、白い堇は絶望への転換を表すと思います。

² Транслітерація імен твору «Давня столиця» подається відповідно до перекладу І. Дзюба.

Після того, як Чієко дізналася про існування своєї рідної сестри-близнючки, вона подумала, що ці кушки – зовсім як вони з сестрою, Чієко і Наєко.

У творі Кавабати Ясунарі ми бачимо поєднання суто японського сприйняття *аваре*³ кожної речі і кожної рослини зокрема, їх символічного значення з суто авторською символікою. У творі кушки фіалок виступають символом розділених долею сестер-близнючок, а також глибини цьому образу надає і накладання християнської символіки. Інколи Чієко здавалося, що «фіалки над зображенням Христа – це серце Діви Марії» [12, с. 249].

Ще один твір, який ми хочемо розглянути, має назву «Суміре» – «Фіалка». Його автор, Ходзьо Таміо, у віці 20 років захворів на проказу, і з того часу перебував у ле-прозорії, що фактично означало ізоляцію від зовнішнього світу. Письменник помер, коли йому виповнилось 24 років. Його твір «Фіалка» – це алегорія короткого віку приреченої на самотність і швидку смерть людини.

Старий самотній чоловік, який живе глибоко в горах, далеко від житла інших людей, після смерті дружини засумував і вирішив, що самому йому залишатися у цій глушині далі неможливо. Але одного дня його погляд привернула маленька і непоказна квітка фіалки.

«Дійсно, маленька, що виглядала такою самотньою, ця мила квітка була такою блакитною, як чисте небо, і такою прекрасною, як дорогоцінний камінь»⁴ [13, с. 146].

На питання діда: «Ти народилася у цих горах і, хоча така прекрасна, але ніхто тебе не бачить, тобі, напевно, дуже сумно?» – фіалка відповіла: «Тіло у мене дійсно маленьке, ходити, рухатися я не можу. Проте, хоча я й така маленька, але і таке безкрає, безкрає синє небо, і білі хмарки, які плывуть по ньому, а шовечора прекрасні зорі, які сяють на небі, як золотий пісок, – усе це я можу бачити. Таке мале тіло, але чомусь може бачити таке величне небо. Я лише через це почуваюся надзвичайно щасливою»⁵.

«І хоча мене ніхто не бачить, я хочу цвісти якомога гарніше. Чи ж то в горах, чи то в долині – з усіх сил цвісти, а потім зав'яну. У цьому моє призначення»⁶ [13, с. 147].

Фіалка у цьому творі уособлює надзвичайну силу духу, що контрастує з ніжним, кволим, слабким тілом. Її недовговічне цвітіння тут символізує коротке життя самого автора і таких, як він, приречених людей.

Таким чином, символіка фітоніма *фіалка* в японській літературі, зокрема поезії, змінювалася з часом: від символу ніжності, слабкості, нетривалості буття до символу

³ *Аваре* – сумна чарівність.

⁴ Мовою оригіналу: ...それは、本当に小さくて、淋しそうでしたが、その可愛い花びらは、澄み切った 空のように青く、宝石のように美しさです。

⁵ Мовою оригіналу: 「体はこんなに小さいし、歩くことも動くことも出来ません。けれど体がどんなに小さくても、あの広い広い青空も、そこを流れて行く白い雲も、それから毎晩砂金のように光る美しいお星様も、みんな見えます。こんな小さな体で、あんな大きなお空が、どうして見えるのでしょうか。わたしは、もうそのことだけでも、誰よりも幸福なのです。」

⁶ Мовою оригіналу: 「それから、誰も見てくれる人がなくても、私は一生懸命に、出来る限り美しく咲きたいの。どんな山でも、谷間でも、カーパイに咲き続けて、それからわたし枯れたいの。それだけが私の生きている務めです。」

кохання, пристрасті, особливо фіалка бузкового кольору, оскільки фіолетовий колір в японській культурі здавна символізує кохання. Фіалка також символізує стійкість і волю до життя, оскільки, хоча цвіте й недовго, але кожного року зацвітає знову. В індивідуально-авторській картині світу символіка того чи іншого образу збагачується і має свої особливості. Так у творі Кавабати Ясунарі бачимо поєднання зазначених вище символічних значень з авторськими символами: два кущики фіалок символізують двох розділених у дитинстві сестер-близнючок, а також нашаровується на цей образ і християнська символіка. Фіалка в однойменному творі Ходзьо Таміо символізує силу духу приреченої на смерть молодій людині, яка прагне якомога повніше й яскравіше прожити своє коротке життя, цінуючи кожну його хвилину, і бути вдячною за можливість відчувати і переживати красу природи, красу навколишнього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антологія японської поезії ХАЙКУ (XVII-XX ст.) / Передмова, переклад з яп. та коментарі І. Бондаренка. – К.: Дніпро, 2002. – 365 с.;
2. Бондаренко І. П. Розкоші і злидні японської поезії. Японська класична поезія в контексті світової та української літератури. – К.: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2010. – 566 с.;
3. Збірка старих і нових японських пісень. Поетична антологія (905-913 pp.) / Передмова, переклад з яп. та коментарі І. Бондаренка. – К.: Факт, 2006. – 1280 с.;
4. Ермакова Л.М. Магическое и эстетическое в японском обрядовом фольклоре и ранней литературе [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: www.ruthenia.ru/folklore/ermakova6.htm;
5. Маньёсю. Избранное. / Пер. с яп., сост., предисл. и коммент. А.Е. Глускиной. – М.: Наука, 1987. – 398 с.;
6. Мифологическая энциклопедия [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: <http://myfology.info/planta/fialka.html>;
7. Неприкаєні душі: Антологія поезії японських мандрівних поетів – дзен-буддистів (XII-XX ст.) / Переклад з яп., передмова та коментарі І.П. Бондаренка. – К.: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2014. – 660 с.;
8. Рахно М. Символіка квітів у поезії Едгара Аллана По. – Філологічні науки, 2014, № 18. – С.10 – 15.;
9. Рьокан. Вибрані поезії. – К.: Грані-Т, 2008. – 264 с.;
10. Сайгё. Горная хижина./Перевод со старояпонского В. Марковой. – М.: Художественная литература, 1979. – 126 с.;
11. Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов. – М.: ООО «Издательство АСТ», Харьков: ООО «Торсинг», 2002. – 591 с.;
12. Ясунарі Кавабата. Давня столиця./У кн.: Ясунарі Кавабата. Вибрані твори. Сер. Лауреати Нобелівської премії. 1968. – К.: Юніверс, 2008. – С. 247 – 405.;
13. 北條民雄. すみれ。 / В кн.: Овчинникова Л.В., Саго Ю. Хрестоматія для домашнього читання. Учебное пособие по японскому языку. – М.: Серебряные нити, 2012. – С. 145 – 149.;
14. 万葉集. 上巻. 東京. : 角川書店. – 2002. – 443.;
15. 基礎からの古文. 東京. 数研出版. – 2001. – 446.;
16. 和歌 (すみれ想) [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: <http://430sou.net/arekore/tanka.html>;
17. 松雄芭蕉の旅 野ざらし紀行 (13) [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: www.bashouan.com/Database/Kikou/Nozarashikou_13.htm;
18. 単純に短歌：その式「菫」 [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: tanjun-tanka.blogspot.com/2015/04/blog-post_25.html

Е. Горошкевич, ст. преподаватель,
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов

СИМВОЛИКА ФИТОНИМА すみれ ФИАЛКА В ЯПОНСКОЙ ПОЭТОЛОГИЧЕСКОЙ ТРАДИЦИИ

Рассматривается символика фитонима «фиалка» в японской классической поэзии, а также в некоторых произведениях прозаиков XX века, в частности «Старая столица» Кавабата Ясунари и «Фиалка» Ходзэ Намио.

Ключевые слова: фитоним, символ, символизм, киго.

О. Horoshkevych, senior teacher,
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

THE SYMBOLISM OF PHYTONYM すみれ IN JAPANESE POETOLOGICAL TRADITION

This article deals with the symbolic meaning of phytonym «violet» in Japanese classical poetry and some works of the 20th century writers, including «Old Capital» written by Yasunari Kawabata and «Violet» written by Hojo Namio.

Key words: phytonym, symbol, symbolism, season word.

УДК 821.521–3.09 Танідзакі Джюн'ічіро

Ю. Кузьменко, канд. філол. наук
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

КРИЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЯПОНІЇ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТ. (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ТАНІДЗАКІ ДЖЮН'ІЧІРО «ЛЮБОВ БОВДУРА» І «СИПУЧИЙ ПІСОК»)

Вестернізаційні, модернізаційні й урбанізаційні процеси в Японії кінця XIX – початку XX ст. справили значний вплив на становлення сучасного японського суспільства. Проте вони мали й негативні наслідки – тогочасні японці опинилися на роздоріжжі між «своїм» і «чужим», переживаючи кризу національної ідентичності. Це знайшло своє відображення у творах багатьох японських письменників першої третини XX ст., зокрема Танідзакі Джюн'ічіро.

Ключові слова: вестернізація, модернізація, урбанізація, національна ідентичність, традиція, родинні цінності.

Доба Мейджі (1868–1912), що знаменувала доленосний прорив у свідомості японців і відкрила їм шлях до глобалізованої сучасності, входить до кола інтересів низки вітчизняних (Ю.В. Осадча, О.Ю. Левицька) і зарубіжних (О.М. Мещеряков, К.Г. Саніна, Д. Кін, Дж. Рубін, Дж.А. Уолкер, Х. Хонма та ін.) дослідників. Окрім позитивних змін, які стали можливими завдяки відкриттю кордонів і діалогові західноєвропейської та японської культур, у тогочасному японському суспільстві почала